

علم معانی، بیان و بدیع تحت عنوان علوم بلاغی یکی از ابزارهای نیکوسازی کلام در زبان عربی است. قوانین این علم آن قدر کلی هستند و شمولیت دارند که در زبان‌های دیگر مانند فارسی نیز قابل استفاده‌اند.

فردی که قصد دارد نویسنده خوبی بشود، یا سخنرانی جذّاب و قابل توجهی ارائه کند، لازم است این قواعد زیباساز کلام را بشناسد. به عنوان مثال: جایی که باید کلام خود را مختصر سازد، طولانی نکند و جایی که باید با کنایه سخن بگوید، از عبارت‌های واضح بهره نگیرد.

کتاب حاضر برای آموزش این قواعد و قوانین بلاغی به زبان عربی تألیف شده است. تمامی قواعد را جمع کرده و به صورتی نوین و تازه در قالب درس‌هایی که آموزش آن برای طلاب آسان باشد، دسته‌بندی و ارائه نموده است.

۱. تنظیم فصل‌ها و درس‌ها متناسب با نیاز مخاطبی که تازه با علم بلاغت آشنا می‌شود
۲. ارائه مهم‌ترین مباحث در متن درس‌ها و پرهیز از حشو و زوائد
۳. اتقان عبارت‌های متن کتاب به نحوی که طلبه خود را بی‌نیاز از استاد احساس نکند و برای فهم مطالب نیاز به تفکر و تدبّر داشته باشد
۴. پرهیز از پیچیدگی‌های لفظی و معنایی در عبارت‌پردازی که مانع از رسیدن به غرض نویسنده نشود
۵. استفاده از شاهد مثال‌های مناسب برای بیان بهتر مقصود، برگرفته از قرآن، نهج‌البلاغه، صحیفه سجّادیه و شعرهای مذهبی پرمحتوا
۶. اعراب‌گذاری کلمات دشوار و نا آشنا
۷. تمرین‌های مفید در انتهای هر درس؛ هم تمرین‌های نظری و هم تمرین‌های عملی
۸. تبعیّت از روش مشهور در مباحث کتاب و پرهیز از آرای شخصی
۹. استفاده از اسامی اهل بیت (ع) در مثال‌ها به جای زید، بکر و عمرو
۱۰. نگارش تحت نظر اساتید علم بلاغت

باب اول: علم معانی

مباحث علم معانی مشتمل بر شش دسته است: گزاره‌های خبری و انشایی، اطلاق و تقييد، حالات اجزای کلام، قصر، وصل و فصل، ایجاز و اطناب و مساوات. علم معانی از ترکیب عبارات سخن می‌گوید، از ویژگی‌ها و غرض‌های آن‌ها، به نحوی که مطابق با شرایط گفتگو باشد. موضوع آن نیز «لفظ مرکّب» است، از آن جهت که می‌خواهد خواسته و نیت گوینده را به شنونده برساند.

باب دوم: علم بیان

علم بیان به عنوان دومین علم از علوم ثلاثه بلاغت مشتمل بر سه مبحث است؛ تشبیه، مجاز و کنایه. این علم روش‌های مختلفی را که با آن‌ها می‌توان منظور خود را بیان کرد، از جهت نوع دلالت؛ واضح بودن یا غیر واضح بودن دلالت به ما معرفی می‌کند.

باب سوّم: علم بدیع

این علم بر دو بخش است؛ محسّنات لفظی و محسّنات معنایی. علم بدیع سومین علم از دسته علوم بلاغت است که هدف از آن شناخت روش‌هایی‌ست که کلام انسان را زیبا، نیکو و شیرین می‌کند، بعد از مراعات معانی و بیان.

درس اول: چپستی علم بلاغت

درس دوم: فصاحت و بلاغت

درس سوم: تعریف علم معانی و بیان؛ موضوع، غایت و تدوین‌کننده آن

درس چهارم: جمله خبری

درس پنجم: جملات انشایی

درس ششم: جملات عاطفی،

ندایی و پرسشی

درس هفتم: اطلاق و تقييد

درس هشتم: تقييد عبارت با

ادوات تأکید

درس نهم: تقييد با ادوات شرط

درس دهم: جمله اسمیه و فعلیه

درس یازدهم: ذکر و حذف

درس دوازدهم: نکره و معرفه

درس سیزدهم: انواع معرفه

درس چهاردهم: معرفه با «ال»

یا اضافه به واژه معرفه

... و درس سی و دوم: آرایه‌های

ادبی؛ جناس، سجع، عکس و تبدیل

برای تهیه کتاب و یا ارسال انتقادات و

پیشنهادهای خود، به صورت حضوری به

نشانی

مراجعه فرموده و یا برای ارتباط مجازی با

پیام‌رسان

و یا

تلفن

مرکز تدوین

کتاب تماس حاصل فرمایید.

تعریف علم بیان وموضوعه وغایته

ومدوّنه

قد تقدّم في أوّل الكتاب أنّ علوم البلاغة ثلاثة، وهي علم المعاني وعلم البيان وعلم البدیع؛ وقد تمّ البحث عن علم المعاني بما یناسب مستوي الكتاب، وبقي البحث عن العلمین الآخرین، وأوّلهما علم البیان، وهو لا یقصر في الأهمّیّة عن علم المعاني، فله دور عظیم في الکلام.

خلاصة الدّرس

کلّ معنی یراد بیانہ یمکن أداؤه بأسالیب متعدّدة ویتیسّر وضعه في ترکیب من التّراکیب الکلامیّة یختلف بعضها عن بعض في کیفیّة ووضوحها وإفادة الغرض المقصود، فبعضها یدلّ علیه بالدلالة المطابقیّة بیان صریح وبعضها یدلّ علیه بالدلالة الالتزامیّة بیان غیر صریح. وهذا ما یتکفّل ببیانہ علم البیان. فعلم البیان علم یبحث عن کیفیّة بیان المقصود بطرق تختلف في نوع الدّلالة ووضوحها.

تمرین

أورد معنی واحدا بطرق مختلفة في تراکیب متنوّعة.

محمدامین مؤمنی
کارشناس ادبیات عرب

کارشناس: حجت الاسلام
رسول جعفریان

آیت الله مهدوی کنی
دبیر کمیته انقلاب اسلامی

سیدحسین حسینی تبریزی
متخصص منطق ارسطویی

شهریار زرنشاس
جامعه‌شناس فرهنگی

عبدالکریم محمدخانی
ویراستار و تدوین متون

محمدصادق شیرودی
کارشناس زبان‌شناسی

سیدسجاد کریمی قدوسی
گردآوری مسائل و نمونه‌ها